

AB İLE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ: DİRENÇ NOKTALARI

Nuran H. BELET
Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F.

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye arasındaki tam üyelik görüşmelerinde bugüne kadar iki taraf içinde heyecanlı ve bir o kadar da sürprizlerle dolu gelişmeler olmuştur. Bunlardan en yakın tarihlisi, 12- 13 Aralık 2002'de Kopenhag Avrupa Konseyi sonuçlarıdır. Türkiye ve diğer üyeliğe aday ülkeler için bu raporda önemli sonuçlar ve süreçler tanımlanmıştır. Bu süreçlerin devamında tam üyelik için, eğer Türkiye gerekli düzenlemeleri bitirmiş olur ise tam üyelik müzakerelerine başlayabilecektir. Ancak gerek AB gerekse Türkiye açısından ekonomik ve sosyal kriterler, Kıbrıs sorunu ve diğer önemli direnç noktalarının yer alması nihai süreç ile ilgili bazı belirsizlikleri ve tartışmaları gündeme getirmektedir. Bu yazıda, Türkiye ve AB arasındaki ilişkilerin günümüze kadar bir özetlenmesi ile son dönem ilişkilerin gündemi ve direnç noktaları ortaya konmaya çalışılacaktır.

2. AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ

2.1. AB Türkiye İlişkilerinde Tarihsel Süreç

Türkiye-AB ilişkileri, 1959 yılında Türkiye'nin AB'ye ortaklık için

başvurması ve Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Türkiye arasındaki ilk hazırlık görüşmesinin yapılması ile başlamıştır. Bu başvuru Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi modernleşme hareketlerinin Avrupa çıkartması olarak değerlendirilebilir. Toplulukla 1963 yılında imzalanan I. Mali Protokolün arkasından katma ve ticari protokoller ve bunların sürekliliğini gerektiren bir dizi müzakereler, 12 Eylül 1980 yılında Avrupa Topluluğunun, Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararına kadar devam etmiştir. Ancak Türkiye'de yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmeler sonucunda 1980 askeri müdahalesinin arkasından gelen dönemin sivil iktidarı AB-Türkiye ilişkilerinin tekrar başlatılması için 1987 yılında, AB'ye, Roma Antlaşması'nın ilgili maddeleri gereğince tam üye olmak üzere müracaat etti. Aynı yıl üyelik talebi Topluluk Bakanlar Konseyi tarafından incelenmek üzere Komisyon'a havale edildi. Ancak Komisyon 1989 yılında Türkiye'nin tam üyelik başvurusu konusundaki "Görüş"ünde (Avis), Topluluğun, kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce (1992) yeni bir üyeyi kabul edemeyeceği ve Türkiye'nin katılmadan önce, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesine ihtiyaç duyulduğu hususlarına yer verdi. Bu ise AB-Türkiye ilişkisinde önemli gel

* Bu yazı içinde Avrupa Topluluğu ve Avrupa Birliği ayrımı yerine genel olarak Avrupa Birliği (AB) kullanılacaktır.

git'lerin başladığı, çetin müzakere sürecini gerektiren önemli kriterlerin gündeme getirilmesinin de başlangıcı oldu.

Topluluk bu kararından sonra, Türkiye ile 1995 yılından Gümrük Birliğine geçilmesine kadar Gümrük Birliği döneminde uygulanacak usul, esas ve süreleri belirleyen 1/95 ve 2/95 sayılı kararlar çerçevesinde çeşitli düzenlemelere gidildi. 1996 yılı itibariyle, tam üyelik sürecinde "Son Dönem"e, sanayi ürünlerinde ve işlenmiş tarım ürünlerinde sağlanan Gümrük Birliği ile girmiş oldu. 1997 Yılında Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 40 ıncı dönem toplantısından umut edilen müzakere sonucu da çıkmamış, Avrupa Birliği'nin Lüksemburg'ta gerçekleştirdiği devlet ve hükümet başkanları zirvesi sonucunda Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi tam üyelik için aday ülkeler olarak belirlenmiştir. Kıbrıs Rum Kesimi 2003 yılında birliğe dahil edilmiştir. Türkiye ise, aday ülkeler arasında söylenmeyerek, tam üyeliğe ehil olduğu teyit edilmiştir. Günümüze kadar olan **AB-Türkiye ilişkilerinin kronolojik sıralaması aşağıda yer almaktadır**¹:

1959 AB Bakanlar Konseyi Türkiye'nin ortaklık başvurusunu kabul etti.

1959 Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Türkiye arasında ilk hazırlık görüşmeleri.

1963 Ankara Antlaşması- Türkiye-AB gümrük birliği ve tam üyelik için ilk basamak.

1973 Türkiye-AB genişleme görüşmeleri mutabakat ile sonuçlandı. Katma Protokol yürürlüğe girdi. İlk gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumu.

1976 Türkiye, ikinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumunu gerçekleştirdi.

1977 III. Mali Protokol imzalandı. Türkiye'ye yeni tarım tavizleri tanındı.

1978 Türkiye yükümlülüklerinin dondurulması ve 8 milyar \$ yardım talebinde bulundu.

1980 Tarım alanında Türkiye'ye uygulanan gümrük vergisi 0'a indirildi.

1982 AB, Türkiye ile ilişkileri dondurma kararı aldı.1986 Türkiye-AB Ortaklık Konseyi. İlişkiler canlandırıldı.

1987 Türkiye tam üyelik talebinde bulundu.

1989 AB'nin görüşü; Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasi alanlardaki gelişimine devam etmesi şeklinde oldu. AB kendi iç pazarını tamamlamadan yeni üye alamayacağını açıkladı.

1990 AB-Türkiye "İşbirliği Paketi" Konsey'in olurluna sunuldu.

1991 Ortaklık Konseyi, 1986'dan beri ilk defa toplandı.

1 <http://www.dtm.com.tr/ab>

1992 Türkiye-AB arasında Teknik İşbirliği Programı imzalandı. Gümrük Birliği Komitesi,10. Dönem toplantısını gerçekleştirdi.

1995 Türkiye, Gümrük Birliği'nin iyi işlemesi için gerekli teknik koşulları yerine getirdi. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı, Avrupa Parlamentosu'nda onaylandı. AKÇT ürünlerini kapsayan Serbest Ticaret Antlaşması parafe edildi.

1996 Türkiye Gümrük Birliği'nin son aşamasına girdi.

1997 Lüksemburg Zirvesi- Türkiye aday ülkeler arasında gösterilmedi. AB ile siyasal diyalog kesildi.

1998 Tarım ürünleri ticaretinde tercihli rejime ilişkin anlaşma imzalandı.

1999 Helsinki zirvesi- Türkiye'nin AB adaylığı açıklandı. İlişkilerde yeni dönem.

2000 Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kuruldu. AB, Türkiye'den beklentilerini belirten "Katılım Ortaklığı Belgesi"ni açıkladı. Nice zirvesi; Türkiye'nin AB'nin geleceğindeki yeri netleştirilemedi.

2001 Türkiye, AB'ye taahhütlerini içeren "Ulusal Program"ı açıkladı. Kopenhag kriterleri çerçevesinde bazı Anayasa değişiklikleri yapıldı. AGSK sorunu kesin bir çözüme bağlanamadı.

2002 Kopenhag kriterlerini karşılamak üzere hazırlanan "AB uyum paketi" TBMM'den geçti. Kıbrıs

sorununun çözümüne yönelik olarak BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın sunduğu "Annan Planı" her iki tarafta tartışmaya açıldı. AGSK sorunu Türkiye'nin onayıyla çözümlendi. Kopenhag zirvesinin sonucuna göre, Türkiye'nin 2004 yılının sonunda Kopenhag siyasi kriterlerini tam olarak karşıladığına karar verilmesi halinde, gecikmeden müzakerelere başlanabilecek.

Bu sürece içinde AB ile Türkiye arasında mali yardımı dikkate alan önemli mali protokoller imzalanmış ve bunlara yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Gümrük Birliği Öncesi(1964-1996): Bu dönemde Türkiye'ye yönelik mali yardımlar esas olarak Mali Protokollerle yürütülmüştür. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesini teşvik amacıyla 1964-1981 yılları arasında üç ayrı Mali Protokol bir de Tamamlayıcı Protokol imzalanmıştır. 1981 yılı sonrasında 600 milyon Euro tutarında Dördüncü Mali Protokol hazırlanmış olsa da yürürlüğe girmemiştir. Mali Protokoller kapsamındaki yardım türü ağırlıklı olarak kredi olmak üzere kredi ve hibelerden oluşmakta olup, krediler, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Topluluk kredilerini kapsamaktadır. 32 yıllık bu dönemde 1.433 milyon Ecu tutarında yardım öngörülmesine rağmen kullanılabilinen yardım toplam 830 Milyon Euro gibi düşük bir seviyede kalmıştır.

1964-1969 dönemini kapsayan I. Mali Protokol kapsamında Avrupa Topluluğu tarafından Türkiye'ye 175 milyon Ecu tutarında yardım sağlanmıştır. Hem kamu hem de özel sektör projeleri çerçevesinde değerlendirilen yardım daha çok altyapı ve sanayi yatırımları için kullanılmıştır. 1971-1977 dönemini kapsayan II. Mali Protokol kapsamında 220 milyon Ecu'lük yardım sağlanmıştır. Bunun 195 milyonu Topluluk geri kalan 25 milyonluk kısmı ise Avrupa Yatırım Bankası (AYB) kaynaklarından karşılanmıştır. 195 milyonluk Topluluk yardımı kamu projelerinde değerlendirilen, 25 milyonluk AYB kredisi tamamen özel sektör projeleri için kullanılmıştır. 1979-1982 dönemini kapsayan III. Mali Protokol kapsamında 220 milyon Ecu Topluluk bütçesi ve 90 milyon Ecu AYB kredisi toplam 310 milyon Ecu'lük yardım sağlanmıştır. (Bayar 1998:33) Daha çok kamu altyapı projelerine kullanılan yardımın 60 milyonluk kısmı özel sektör projeleri için ayrılmıştır. 1982-1986 dönemini kapsayan ve toplam 600 milyon Ecu'lük yardım öngören IV. Mali Protokol Yunanistan vetosu nedeniyle kullanılamamıştır. Bu dönemde Türkiye Avrupa Topluluğu'ndan, mali protokollere ek olarak Özel İşbirliği Fonu, İdari İşbirliği Fonu ve Tamamlayıcı Protokol kapsamında toplam 128 milyon Ecu'lük yardım elde etmiştir.

Gümrük Birliği Sorası(1996-2000):

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Gümrük Birliği sonrasında Türkiye'ye AB

bütçe kaynaklarından ve Topluluğun Akdeniz ülkelerine yönelik programından kredi ve hibe yardımları yapılması öngörülmüştür. Topluluğun tek taraflı bir deklarasyonu ile taahhüt edilen bu yardımlar Gümrük Birliğinin Türk ekonomisi üzerindeki olası olumsuz etkilerini bertaraf etmek üzere tasarlanmış olmakla birlikte, gerek miktar gerek nitelik olarak yetersiz olmakla eleştirilmiştir. Diğer taraftan, taahhüt edilen yardımların dahi gerçekleşmemiş olması, Türkiye tarafından değişik platformlarda dile getirilmiş, ancak olumlu bir sonuç elde edilememiştir. Taahhüt edilen yardımların, Konsey tarafından oybirliği ile kabul edilmesi aşamasında Yunanistan'ın vetosu ile bazı yardım türleri engellenmiştir. Uygulamasına başlanan yardımlar için ise, diğer ülkelerden farklı bir yaklaşımla, sadece Türkiye'ye ait projelerin Avrupa Parlamentosu tarafından onayının şart koşulması ve gene Avrupa Parlamentosu tarafından yönetmeliklere aykırı olarak proje konularının kısıtlanması uygulamanın aksamasına, ve yardımların gecikmesine neden olmuştur. Bu dönemde sadece Avrupa-Akdeniz programı kapsamında taahhüt edilen yardımların kısıtlı olarak kullanıldığını, bunun yanı sıra bütçe kaynaklı yardımların uygulamaya geçirilmediğini görmekteyiz. Mali Protokolün özellikle son dönemlerde tam olarak işletilememesi ve kısıtlılara gidilmesi Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine diğer adalara gösterilen

özerle bakılmadığı yönünde yorumlara yol açmıştır.

Helsinki Sonrası –Adaylık Dönemi-Dönem (1999-2006) : Helsinki Zirvesi sonrasında, Ülkemizin adaylığının tescil edilmesi ile adaylık sürecinde mevcut Akdeniz İşbirliği programlarına ilave yeni kaynakların tahsisi çalışmalarına gidilmiştir. Türkiye'nin diğer adayların faydalanmakta olduğu yardım programlarına (Phare, Ispa ve Sapard) dahil edilmesi talebi, bu programların bütçelerinin 2000-2006 tarihleri için kesinleştirilmiş olması ve bu konuda değişikliğin yapılmasının mümkün olmaması gerekçesiyle kabul görmemiştir. Bunun yerine Türkiye için katılım stratejisine uygun olarak ilave kaynak yaratılmıştır. (Erbil, 1998:27)Bu dönemde Türkiye gene bir Akdeniz ülkesi olarak Avrupa-Akdeniz İşbirliği Programınının 2000-2006 dönemine dahil edilmiştir.Dolayısıyla bu dönem yardım programlarını, Avrupa Akdeniz İşbirliği (MEDA II) (2000-2006) Katılım Stratejisi Programları (2001-2003) ve Deprem Yardımlarıdır. Bütçe kaynaklı ve Komisyon tarafından idare edilen bu yardım programından Türkiye'ye ayrılan pay 890 Milyon Euro olarak telaffuz edilmektedir. Programın bazı teknik sorunlar nedeniyle ve halen MEDA I kapsamı projelerin dahi uygulanamamış olması nedeniyle yürütülmesinde bazı sorunlar bulunmaktadır. Proje bazında

uygulamada yaşanan sorunların ortadan kaldırılmasını teminen hibe yardımların 'Yapısal Uyum' programları kapsamında doğrudan bütçeye aktarımı yönteminin uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda, 150 Milyon Euro tutarındaki ilk bölüm için gerekli Komisyon onayı Aralık 2000 içerisinde alınmıştır. Bunun yanı sıra projelerin değerlendirilmesi çalışmaları da devam etmektedir. Ancak, MEDA I projelerin uygulanmasında karşılaşılan sorunların aynı şekilde MEDA II projeleri için de geçerli olduğu düşünüldüğünde, öncelikle Ülkemizden beklenen yeni mali işbirliği yapılanmasının gerçekleştirilmesi gerektiği görülmektedir. Avrupa Yatırım Bankası (AYB) tarafından idare edilen bu program kapsamında 1,470 Milyon Euro kredi kullanımı öngörülmektedir. Proje çalışmaları yürütülmektedir.

2.2. AB-Türkiye İlişkilerinde Son Dönem

AB-Türkiye ilişkilerine damgasını vuran gelişme özellikle son dönem değerlendirmelerde, Türkiye ile ilgili olarak 1993 Kopenhag AB Konseyi tarafından belirlenen siyasal kriterler (demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması), ekonomik kriterler (işleyen bir piyasa ekonomisi ve Birlik içindeki rekabet baskıları ve piyasa güçleri ile başa çıkma kapasitesi) ve topluluğun genel müzakere koşulları etrafında

gelişmektedir. Bu süreç aslında Türkiye'nin ciddi düzeyde adaylık yolunun açıldığı bir dönem olarak taraflar tarafından algılanmaktadır. Kopenhag kriterleri ile ilgili Komisyonun raporunda belirtilen AB görüşleri aşağıda özetlenmiştir.

Siyasi Kriterler: Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde avukatsız tutukluluk uygulamaları ve olağanüstü hal bölgelerinde uzun tutukluluk uygulamaları sürüyor. İşkence, kötü muamele iddiaları devam ederken, sanıkların yasal takibinde yeterli ilerleme sağlanamadı; Derneklerin etkinliklerinin yasaklanması için yasal zemin halen mevcut. Önceden izin sistemi de dahil olmak üzere Dernekler Yasası'nın kısıtlayıcı yapısı korunuyor. Türkiye'deki yabancı dernekler halen bazı kısıtlamalara ve sıkı denetime tabi; Vakıflar kanunundaki değişikliklere rağmen dini azınlıklar, tüzel kişilik, mal edinme hakkı, din adamlarının eğitimi konularında kısıtlamalarla karşı karşıya; Sendikalara karşı kısıtlamalar, çocuk işçi çalıştırma uygulamaları sürüyor. Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin işleyişi halen uluslararası standartlara uygun değil. Yargının her zaman bağımsız ve tutarlı işlemediğine yönelik bildirimler sürüyor; Yolsuzluk halen önemli bir sorun olmaya devam ediyor, Avrupa Konseyi'nin ilgili sözleşmeleri halen onaylanmadı; Güneydoğu Anadolu bölgesinde insan haklarının korunması alanında çabaların

güçlendirilmesi bekleniyor; Milli Güvenlik Kurulu'nun oluşumu ve rolü ile ilgili değişiklikler, uygulamada bir farklılık yaratmış görünmüyor.

Ekonomik Kriterler: Piyasaların işlerliğini ve rekabet gücünü arttırmak için Türkiye'de halihazırda uygulanan reform sürecine devam ederek makroekonomik denge ve mali sürdürülebilirlik sağlanmalı; Kronik yüksek enflasyonun düşüşü devam etmeli ve vergi disiplini sağlanmalı; Bankacılık sektöründeki temkinlilik ve muhasebe kuralları uluslararası standartlar düzeyine getirilmeli; kamu bankaları ve işletmelerinin özelleştirilmesi hızlandırılmalı ve piyasaların işleyişindeki devlet kontrolünün kaldırılması tamamlanmalı; Ekonominin büyüme potansiyelinin ve rekabet gücünün artırılması için verimli kullanımlara yatırım yapılmalı ve eğitime daha fazla önem verilmeli; Bürokratik işlemler kolaylaştırılarak ve diğer teknik engeller kaldırılarak yabancı sermaye girişi sağlanmalı; Kamu ihaleleri, enerji, adalet ve içişleri alanlarında AB müktesebatının uygulanması yönünde idari kapasitenin artırılmasında ilerleme güçlendirilmeli; Gümrükbirliği çerçevesinde AB müktesebatının uygulanmasında idari kapasite güçlendirilmeli; Malların serbest dolaşımı çerçevesinde önemli teknik engeller sürüyor; Standardizasyon, akreditasyon ve uyumluluk değerlendirmesi alanlarında ilgili

kurumların kurulması ve işlerliğinin artırılması konusunda çalışılmalı; Uygun bir piyasa denetleme sistemi kurulmalı; Sermayenin serbest dolaşımı konusunda yabancı yatırımlar üzerinde önemli kısıtlamalar halen yürürlükte; Rekabet politikası alanında devlet yardımları konusunda Tarım alanında AB müktesebatına uyum çabaları Ulaştırma politikasında AB müktesebatının uygulanmasının gerekliliği.

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız bu kriterler Türkiye ile ilgili "olumsuz" imajı düzeltmek ve gerekli piyasa düzenlemelerinin yapılması için Türkiye hükümeti 2000 yılı AB ilerleme raporuna yönelik önemli adımlardan birini de "Ulusal Program(2001)" çerçevesinde hazırlayarak göstermiştir. Bu Program da Türkiye'nin , başta insan hakları ve demokrasi alanlarında olmak üzere, Avrupa Birliği müfredatı niteliğindeki evrensel normlar ile Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamalarına daha fazla uyum sağlamak amacıyla, gerekli tüm uluslararası sözleşmelere taraf olacak ve bunların etkin şekilde uygulanmasını sağlayacak tedbirlere yer vermiştir². Bu program çerçevesinde, Türk halkının Avrupa'nın birleşmesi ideali bağlamında önemli görevler ve sorumluluklar üstlenmeye hazır ve muktedir olduğu ve bu amaçla, tüm normların nicelik ve nitelik olarak AB standartlarına yaklaştırılması, Ulusal Program'da öngörülen hedefler olarak tanımlanmıştır. Parlamento uyum

tasarılarının hazırlanması ve geçirilmesi için önemli çalışmalarda bulunmaktadır. 6. Uyum paketi çerçevesinde yapılan hazırlıklar, 2004 tarihinin tam müzakere başlangıcı olma için hızlandırılmıştır. Ayrıca bunu takip eden 7. uyum Paketinin de hazarlanacak son paket olacağı belirtiler, çalışmalarına başlanmıştır.

Türkiye AB için çok önemli bir ülke. Konumu itibarıyla da diğer 12 adaydan farklı. Büyük bir ülke ve stratejik öneme sahip. Türk halkının ezici çoğunluğunun AB'den yana tavır koyması. Türkiye'de yapılması gereken reformları hızlandırmasına yol açmaktadır. Ancak AB'nin bazı açıklamalarının, biz sizi sizden iyi biliriz tavrı ve konulan kriterlerin Türkiye'nin hassasiyetinde bulunduğu konularda olması, toplumsal uyumu olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye'nin çok aktif ve geleceğe umut vaat eden bir ekonomisi var. Bu ekonominin ayrıca uluslar arası rekabet gücü var. Türk ekonomisinin AB'ye entegrasyonu, AB'ye güç katacaktır. Türkiye bir yandan siyasi reformları yaparken, diğer taraftan makro ekonomik reformları tamamlayacaktır.

2.3. Türkiye'nin Tam Üyeliğinde AB'nin Bakış Açısı

2000 yılı ilerleme raporunda belirtilen olgular ve 2004 tarihinin olabilirliği konusundaki açıklamalar, AB siyasi çevrelerinde, Türkiye'nin tam

² <http://www.abgs.gov.tr/dokuman/ulusalprogrammain.htm>

üyelik perspektifini kesinleştiren, ve "Türkiye Avrupalı mı?" tartışmasına resmi açıdan son noktayı koyan bir aşama olarak görülmektedir. Türkiye ile müzakere sürecini olabildiğince erteleme eğilimlerinin temelinde ise, AB içinde dört sorun göze çarpmaktadır (Görüş, 2003):

1. Genişleme : On yeni üyenin katılımının kurumsal ve ekonomik etkilerinin AB içi dengelerde sindirilmesi ve AB halkları tarafından benimsenmesi.

2. Derinleşme: Avrupa'nın Geleceği Kurultayı'nın üzerinde çalışmakta olduğu yeni AB anayasasının, üye ülkelerde referandumlarda kabul görmesi. Ret eğilimlerinin güçlenmesinin başta Euro'nun istikrarı olmak üzere ekonomiye olumsuz etkileri.

3. Ekonomik sorunlar: Ekonomik büyümenin %2 seviyesinin altına düştüğü bir konjonktürde, hükümetlerin gerekli yapısal reformları yapmakta sosyal tepkiler nedeniyle zorlanmaları.

4. Türkiye'nin imajı: Yıllar boyunca, insan hakları ve demokrasi açısından Türkiye'nin görüntüsü ve uluslararası saygınlığının çok olumsuz etkilenmesi. Son demokratik reformların çok yeni olmaları nedeniyle henüz AB kamuoyu tarafından bu algılamanın düzelmemiş olması. Bu durumun AB siyasetçilerinin Türkiye'ye yaklaşımlarına yansımaları.

Belirleyici etken: AB kamuoyu Türkiye'nin AB üyeliğiyle ilgili olarak "AB kamuoyunun Türkiye'yi algılayışı değişmediği sürece, AB liderleri bu ülke hakkında gerekli cesur kararları alamazlar."

Bakış Açısındaki Yanlılıklar: AB kamuoyu, Türkiye konusunda dört temel yanlış bilgiye dayalı bir yaklaşım içinde bulunmaktadır.

1. Nüfus: "Türkiye'nin nüfusu çok yakında 100 milyon olacak." Nüfusun bugünkü 69 milyon seviyesinden otuz yıl içinde 85 milyona, yani Almanya seviyesine çıkacağına dair veriler, AB medyası ve siyasi analizlerine yeterince temel olamamakta. Halbuki, Türkiye'nin uzun sürecek olan tam üyelik sürecinde, AB de iç yapısında değişerek, yeni bir geniş nüfuslu üyeyi daha rahat alabilecek konuma gelecek.

2. Göç: "Türkiye'nin AB üyeliği, göçmen akımı sonucunu doğurur." Tüm kamuoyu yoklamalarında, AB vatandaşlarının Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan kesiminin (ortalama %55) en başta gelen gerekçesi, aslında bir mantık hatasına dayanıyor. Çünkü bugün söz konusu olan uzun bir müzakere sürecinin başlamasıdır. Bu sürecin sonucunda, işçilerin serbest dolaşımı gibi sorun olmaya devam edebilecek alanlarda on-onbeş yıllık

geçiş dönemlerinin kararlaştırılması olağan. Dolayısıyla yirmi yıldan daha fazla bir süre sonra gündeme gelecek bir sorunun, bugün AB kamuoyunun olumsuz tavrına temel olarak, siyasi yaklaşımları etkilemesi çok yanlış bir denklem olacaktır.

3. Demokrasi: "Türkiye demokratik kültürden yoksun, insan ve azınlıklarına saygısız ve İslamcı olma eğilimli bir ülkedir." Bu yargının temelinde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik başvurusu yaptığı 1987 yılından geçen yıla kadar, Avrupa'nın ve Soğuk Savaş sonrası küresel dengelerin siyasi boyutunu kavrayamayan bir anlayışıyla yönetilmiş olması bulunmaktadır. Avrupa medyasının Türkiye konusunda olumsuzlukları önalanda tutan habercilik yaklaşımı ve Türkiye karşıtı lobilerin kendi davalarını savunma yolunda Türkiye'nin demokratik zafiyetlerinden güç kazanmaları bu önyargıyı pekiştirdi. 3 Ağustos 2002'den beri ivme kazanan demokratik reformlar, henüz AB kamuoyunca yeterince algılanamadı. Bugün Türkiye'nin sivil toplumuyla, iktidarı ve ana muhalefetiyle ve Cumhurbaşkanı'nın önderliğinde artık demokratik reformlar üzerindeki siyasi tartışmayı geride bırakmış bir ülke olduğu gerçeğini, AB kamuoyu yavaş yavaş anlamaktadır.

4. Ekonomi: "Türkiye AB'ye ekonomik bir yüküdür." Türkiye'nin AB ortalamasının altındaki kalkınmışlık seviyesi, doğal olarak AB kamuoyunda

endişe yaratmaktadır. Fakat, müzakere sürecinin aday ülkelerin ekonomik kalkınması sonucunu da doğurduğu dikkate alınmamaktadır. Daha da önemlisi, Türkiye'nin AB'ye katkıları konusunda AB kamuoyunda bir çok gerekçe sıralanırken, ekonomik boyut göz ardı edilmektedir. Bu eksiklik, Türkiye'nin dış politikasında da gözlemlenmekte. Ekonomik büyüme potansiyeli, iç ve dış pazarları ve girişimciliği ile Türkiye'nin AB için ekonomik açıdan da bir artı değer oluşturması, yalnızca özel sektör ve siyasi çevrelerin bir bölümünde dikkate alınmakta, genel kamuoyunda tartışılmamaktadır. Kaçınılmaz gerçekler AB üyeliği sürecinde her aday ülke bir takım gerçekleri kabullenmek zorunda bırakmaktadır. Bunları şu başlıklarda özetleyebiliriz (Görüş, 2003):

1. Dışarıdaki ülke: Üyelerine avantajlar sağlayan bir topluluğa giriş sürecinde, dışarıdakilerin, içeridekiler tarafından haksız ve baskıcı bir muameleye tabi tutulması olağandır. Bir kere bu süreçten geçen ülke, içeriye girdiği andan itibaren, daha öncekilerin kendileri için öngördükleri konuma ortak olmaktadır. Türkiye'nin NATO'ya sancılı geçen üyelik süreci buna bir örnek olabilir. İspanya, İsveç ve Polonya gibi ülkeler, AB ile müzakere öncesi ve boyunca çok kereler isyan etme noktasına gelmişlerdir.

2. AB ülkeleri ile sorunları olan ülke: AB ülkeleri, aday ülkeler ile olan

ikili sorunlarını çözmek için bu konumlarını bir fırsat olarak görmekteler. Yunanistan ile Kıbrıs ve Ege sorunlarımız bu bağlamda ister istemez AB dosyamızın bir parçası haline geldi. Sınır güvenliği, ekonomik çıkarları ve Euro alanıyla, Batı komşumuz artık Avrupa Birliği'dir. Bu durumdan kaynaklanan sakıncaların çaresi ise, AB'ye üye olmaktır.

3. Büyük ülke: AB içi güç dengelerinde demografik ağırlık tek kurumsal kıstastır. İki kere veto edilen İngiltere ve uzun süre oyalanan İspanya örneklerinin de gösterdiği üzere, büyük ülkelerin AB'ye girmesi sancılı bir süreçtir. Türkiye bu konumdaki tek aday ülke. Üyelikleri 2004'te gerçekleşecek olan on ülkenin toplam nüfusu 75 milyon. Bunun da yarısı zaten Polonya. Türkiye tam üye olduğu gün, bir Almanya'nın, Fransa'nın İngiltere'nin AB içi kurumsal kudretine kavuşacak. Tam üyelik sonrası yararlarını göreceği büyük ülke olma konumunun, üyelik öncesi zararlarına maruz kalması kaçınılmaz. Büyük ülkeler AB'ye alınmamakta, zorlayarak kendileri girmekteler.

4. Demokratik ülke: AB'ye üyelik müzakereleri için koşul olan Kopenhag siyasi kıstaslarını yerine getiremeyen ülkeler için aslında oyun dışı kalma durumu söz konusu. Türkiye, bunca yıllık AB serüveninde, ilk defa 2002 yılında oyuna dahil olabilme ve siyasi müzakerelere girebilme şansını yakalamıştır. Kopenhag siyasi kıstasları

Siyasi dengelerin AB üyeliği yolunda belirleyici önemine rağmen, aday ülkeler için tesis edilmiş olan katılım ortaklığı mekanizması ve Kopenhag siyasi kıstasları, sonuçta kaçınılmaz olarak temel referanslardır. Türkiye'de bazen sanılanın aksine, diğer aday ülkeler bu kıstaslara uyarak müzakerelere başladılar. Bazı durumlarda birer eksikleri olsa bile, bunu çözme yoluna sokmuşlar ve yıllar boyu "onurlu üyelik" gibi kavram karmaşalarıyla bu önkoşulları sorgulamamışlardır. Bugün Türkiye için geline nokta, mutlaka AB Komisyonu'nun ilerleme raporunda Kopenhag siyasi kıstaslarına yeterince uyduğu sonucunun çıkması sağlanmalıdır. Bu bağlamda üç önemli etkinlik alanı görülmektedir

1. Yasama: Ağustos ve Aralık 2002 paket reformlarıyla çok büyük bir aşama gerçekleşmiş ve çok az konuda açık kalmıştır. Bunlar arasında yargının reformu, uluslar arası antlaşmaların üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele ve azınlık vakıfları gibi alanlar önceliklidir.

2. Uygulama: Reformların hayata geçirilmesi sonucunda ifade özgürlüğü, kültürel haklara saygı ve işkencenin önlenmesi tüm toplumda geride kalmış sorunlar olarak algılanma noktasına gelmelidir.

3. Sivil rejim : Bu konuda AB'nin değerlendirmeleri olumsuzdur ve önümüzdeki dönemde bu konular ön planda olacaktır. Kurumsal açıdan çok belirgin bir sorun olmamakla birlikte,

uygulamada Türkiye’de asker-sivil çelişkisi olduğu ve sivil iradenin AB standartlarında üstünlüğünün güvencesinin olmadığı kanısı yaygındır. AB ülkelerinin bu konudaki raporlarının en önemli kaynağı Türk basınındaki haber ve yorumlardır. Kopenhag Sonrası Strateji Önümüzdeki dönem bir strateji tanımlar ve Kopenhag sonuçlarına resmi tepkiyi belirlerken, dikkate almak gereken bazı noktalara dikkat çekilmektedir:

1. Türkiye’nin Avrupa tarihi içindeki evrimi yüzyıllar süren çelişkilerin aşılması noktasına gelmiştir. Bu tarihsel dönemecin yoldan çıkmadan alınabilmesi için kararlılık ve direnç gereklidir.

2. Türkiye’nin siyasi ve ekonomik çıkarları, AB’yi işaret etmeye devam etmektedir.

3. Avrupa politikamız duygusallık ve hamasetten uzak, soğukkanlı, akılcı ve gerçekçi olunmalıdır.

4. AB Konseyi’nin Türkiye için bir müzakere tarihi belirtmesi olasılığı, uluslararası yatırım çevrelerinde çok olumlu karşılanmış ve Türk hisselerine olan ilgi artmıştır.

Bu çerçevede Türkiye’nin AB stratejisinin temel unsurları şunlar olmalı:

1. Resmi tepki: Kopenhag kararlarında doğru ve yanlış

bulduğumuz noktalar en akılcı ve nesnel bir şekilde ve dolambaçsız bir üslupla dünya kamuoyuna açıklanmalı. Kıbrıs konusunda barışçı ve çözüme yönelik çizgi korunmalı. Bu tepkinin sonuçları kamuoyunda iyi açıklanmalı ve ulusal gururun zedelenmemesine dikkat edilmelidir.

2. Demokrasi: Reformlar hızla ve kapsamlı bir şekilde uygulamaya geçirilerek ve anayasal düzenin sorunsuz işlemesine özen gösterilerek, Türkiye’nin Kopenhag siyasi kıstaslarına uymakta olduğunun en kısa zamanda düzenlemeler yapılmalıdır. .

3. Ekonomi: AB ile krizden uzak, makro-ekonomik istikrarın sağlandığı, piyasanın ve yabancı sermayenin güven duyduğu bir büyüme eğilimi kalıcı kılınmalıdır.

4. Mevzuat uyumu: AB Genel Sekreterliği’nin müsteşarlık yetkisi ile güçlendirilerek, AB ile mevzuat uyumu çalışmalarına ivme kazandırılmalı. İlerideki müzakere dönemine yönelik olarak şimdiden zaman kazanılmalıdır. Bu anlamda Ulusal Program olumlu bir adım olmuştur.

5. Eğitim: AB ile tam üyelik yolunda çağdaş normlara göre geliştirmesi için çalışılan, iş piyasası ve küresel eğilimleri dikkate alan nitelikte insan sermayesi yaratmaya odaklanmış kapsamlı bir eğitim reformu süreci hızlandırılmalıdır.

6. Bilgi toplumu: Bugün Avrupa'nın küresel rekabet gücünü belirleyen en önemli gelişmeler yeni teknolojiler ve bilgi toplumu alanında yaşanmakta. Türkiye şimdiden bu noktadan hareketle Avrupa'nın geleceğini yakalayabileceği politikaları uygulamalı geliştirmelidir.

7. Tanıtım: Avrupa ve uluslararası kamuoyunda "demokratik ve çağdaş Türkiye" kavramını yerleştirecek bir tanıtım politikası oluşturulmalı. Bu yönde, "Türkiye'nin Avrupa'nın siyasi istikrarı ve ekonomik rekabet gücüne olan katkısı" odak noktası olmalı. Ayrıca zengin kültür mirasının getirdiği hoşgörü, ekonomik dinamizm ve kültürel zenginlik öğeleriyle birlikte özellikle vurgulanmalıdır.

Bütün bu kısıtların ve yapılanmaların önemli bir kısmının Türkiye tarafından sağlanması veya düzenlemeler üstüne çalışılması AB-Türkiye tam üyelik müzakerelerinde netlik sağlanmasına yetmemektedir. Ancak bu netlik konusunda, her iki tarafın ortak görme noktalarının oluşmadığını söylemek de yanlış olmayacaktır.

2.4. AB-Türkiye Türkiye İlişkilerinde Direnç Alanları

AB Türkiye tam üyelik müzakereleri sırasında ortaya çıkan beklenmedik ve gerginlik yaratan haberler, AB ve Türkiye cephesinde önemli direnç alanları oluşturmuştur. Özellikle Türkiye cephesinde oluşan direnç noktaları AB-Türkiye ilişkilerinde sert tartışmalara ve karşılıklı güvensizliklere yol açmaya başlamıştır. AB'nin Türkiye'yi tam üyelik

için gerekli ve yeterli koşulları sağlamada yavaş ve basiretsiz davranmakla suçlarken, Türkiye de oluşan yaygın kanı ise, "ulusalcı eğilimlerin" etkisiyle "AB nasıl olsa almaz" ön yargısından hareketle, AB'nin tam üyeliğe hiçbir zaman yeşil ışık yakmayacağı yada bunun gecikmesine yönelik her türlü engelleyici kriterin Türkiye'nin AB'ne tam katılımı için ileri sürüleceği şeklinde olmuştur. Her iki taraf içinde bu sürece yönelik direnç noktaları kuvvetlenmiş ve bazı platformlarda siyasi söylem olarak dile getirilmeye başlanmıştır.

"Ulusal eğilimler" olarak nitelendirilen ve özellikle ülkemizin içinde bulunduğu jeo-politik konumu nedeniyle hassas olarak görülen, ulusal kimlik ve egemenliğin korunması konusu siyasi partilerin AB üyeliği konusunda bazı "politik çıkar sağlama" kaygısıyla yanlış değerlendirmelere ve algılamalara yol açmıştır. Bu yanlış tanımlamaların getirdiği anti-AB olgusu kamuoyunda yaratılmaya çalışılarak oluşturulmak istenen yapay sorunlar, resmi bakış açısı olarak değerlendirilmiştir. Ulusal kimliğin ve egemenlik anlayışının bu anlamsızlaştırma kampanyası içinde direnç alanı olarak görülmesinde bu "siyasi istismar" sürecinin etkisi büyük olmuştur. Bu anlamda ulusal kimliğin ve egemenliğin korunması, sosyo-kültürel değerlerin sürdürülmesi ve ulusal duyarlılıklar "Batılı" değerler arasında sayılabilir. Sorun Türk tarafının bu değerlere yönelik ulusal hassasiyeti olmaktan çıkartılarak, Türkiye'nin ulusal sorunlarına kayıtsız kalınması

noktasında direnç alanlarını AB ve Türkiye içinde, güçlendirmeye doğru yöneltilmek istenmektedir.

Helsinki'de toplanan AB Konseyi (10-11 Aralık 1999), Komisyon'un "İlerleme Raporu"nda not edildiği gibi, Türkiye'de son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeler ve ülkenin Kopenhag kriterleri yönündeki reformlarına devam etme niyetini memnuniyetle karşılandığı ve Türkiye'nin, öteki aday devletlere de uygulanan aynı kriterler temelinde, Birlik'e katılacak bir aday devlet olduğu ilan edilmiştir. Helsinki'de alınan kararlar, AB-Türkiye ilişkilerinde önemli bir dönüm noktasıydı. Var olan Avrupa stratejisi temelinde, Türkiye şimdi, öteki aday ülkeleri gibi, onun reformlarını teşvik etmeye ve desteklemeye yönelik bir katılım öncesi stratejisinden yararlanmış ve adaylık statüsü tanınmıştı. Ancak, Kopenhag siyasal kriterlerine uyum, katılım müzakerelerinin açılması için bir ön koşuldu. Bugüne kadar AB içinde Türkiye söz konusu siyasal kriterleri yerine getirmiş aday ülke olarak görülmemektedir.

AB Türkiye ilişkilerinin son noktası" tam üyelik" aşamasında 12-13 Aralık Kopenhag Başkanlık sonuçları, tam üyelik müzakere şekli ve koşullarının çetinleşmesi yanında, kamuoyunun konuya olan ilgisi ve duyarlılığı da artmıştır.

Kopenhag Toplantısının arkasından açıklanan sonuçlar, tam üyelikle ilgili direnç alanlarının daha da

belirginleşmesine ve yüksek sesli konuşulmasına neden olmuştur. Tam üyeliğin önündeki direnç alanları öncelikle taraflar arasındaki sosyo - ekonomik koşullardan, Türkiye ve Avrupa'nın gerçekliğinden kaynaklanmakta olsa da, her iki tarafın değer yargıları bu gerçekliklerin ön yargıya dönüşmesine yol açmaktadır. AB cephesinden gelen direnç alanlarının başında mali protokolün AB ülkelerine getirdiği mali yük gelmektedir. İki Almanya'nın birleşmesinin, AB'ne bu ülkeden gelen mali katkının azalmasına yol açmıştır. Birleşme öncesi topluluk bütçesinin üçte birini karşılayan Almanya, birleşme sonrası AB'nin bütçe yükünün ancak dörtte birini karşılamaktadır. Ayrıca topluluğun "genişleme" sürecinin arasından "tam üyelik öncesi" yardım paketinin getirdiği mali yüküyle beraber, tam üyelik müzakerelerine başlanması durumunda Türkiye içinde aynı mali destek devreye girecektir.

Mali yardımın ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarını gösteren, gelişme endekslerine göre ve AB'nin mali yardım olanaklarına göre belirlenmektedir. Bu durumda Türkiye'nin alacağı yardım miktarı AB'nin mali kaynaklarına göre artacaktır. Bu ise AB vatandaşlarına Türkiye'nin AB'ye girmesi için yılda 200 Euro ve tam üyelik sonrası da 40-50-Euro kadar ilave kişi başına yük getirecektir. Türkiye'nin tam üyeliğine karşı AB'de oluşan direnç alanlarından başlıcasını bu mali yükümlülükte

aramak yanlış olmayacaktır. Türkiye'nin tam üyeliğine karşı "ekonomik direnç" hem topluluk bütçesinden beslenen hem de bu bütçeyi besleyen ülkeler açısından da mevcuttur. İkinci belli başlı direnç alanı ise "Türk Kimliği ve Siyasi Direnç" konusunda gözükmektedir. Avrupa kamuoyunda Türkiye'nin farklılıklarının müzakerelerde verilen değerlendirmeler ve ülke raporlarında genel uygulama dışında ayrı bir işleme tabi tutulması bu inancı ortaya koymaktadır. Bu direnç alanındaki temel hareket noktası, Avrupa'nın özgün bir geleneğe sahip olmasına dayandırılmaktadır.

Ortak ekonomik yararı sağlamak amacıyla kurulmuş olan ve buna uygun olarak genişleme sürecine giren AB'de, açık toplum, demokrasi, insan hakları ve farklılıklara saygı ve hukukun üstünlüğünü evrensel normlar olarak kabul edilerek ve genişleme sürecinde bunu AB'nin ortak paydası olarak gösterilmektedir (Kopenhag Kriterleri, 1993). Almanya'ya ve diğer Avrupa ülkelerine giden Türk işçilerinin başlangıçtaki uyum sorunları bu önyargılı durumu güçlendirmiştir. Türk kimliğinin bu ön yargılı durumu, Avrupalıların önemli bir kısmında Türkiye'nin tam üyeliğine karşı ciddi bir direnç alanı olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak Türk kamuoyunda, Ermeni soykırım iddialarının Avrupa ülkelerinde sık sık gündeme getirilmesi, PKK'nın terör örgütleri listesine alınmaması (alınmış

olduğu belirtilmekle birlikte PKK'nın devamı olan KADEK hala listeye alınmamıştır) ve mali yardımlardaki aksaklıklar, bu direncin ve ön yargının her zaman olacağına yönelik karşı direnci de destekleyebilmektedir. Türkiye'nin farklılıklarından dolayı dışlanması Avrupa geleneğinin "akılcılık ilkesi" ile bağdaşmayacağı gibi Birliğin "dinamik entegrasyon" sürecince de uymayacaktır. AB'de belirtilen direnç alanlarına karşı toplumun her kesiminde yeniliği ve değişimi destekleyen güçlü "destek alanları" da mevcuttur. Bu destek alanlarına en güzel örnekleri, Türkiye'nin tam üyeliğine adalığının onaylandığı 1999 Helsinki Zirvesi ve Avrupa Konvansiyonunun kabulünün onaylandığı 2001 yılındaki Laaken Zirvesidir.

Direnç alanlarının Türkiye cephesinden durumuna bakacak olursak, Avrupa da olduğu gibi ekonomik ve siyasi alanlarda görülmektedir. Türkiye'nin AB üyelik başvurularının yapıldığı ilk dönemlerde, birliğin ekonomik bir oluşum olarak görülmesi, sonralarda siyasi kriterlerin "Kopenhag Kriterlerinin" tam üyelik görüşmelerinde "ön koşul" olarak konulması, AB'ye üyelik için bazı siyasi koşulların gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur. 2001 Şubatında tam üyelik sürecinin yol haritası niteliğindeki "Katılım Ortaklığı Belgesindeki" kriterler konusunda önemli düzenlemeleri içeren Türk hükümetinin hazırladığı "Ulusal Program", konulan kriterlere göre hedeflerini tam olarak yansıtamamıştır.

Ayrıca "idam cezasının kaldırılması" ve "anadilde yayın ve öğretim" konusunda genel ifadeler kullanılmış ve bir takım sapmalar olmuştur.

Bu anlamda Türkiye'nin attığı adımlar yetersiz olsa da kararlı adımlar olmuştur. Bu konudaki yasal düzenlemeler gecikmeli de olsa, 2002 yılında gerçekleştirilmiştir. Ancak bu düzenlemelerin AB dayatması ile yapıldığı ve tam üyelik sonrası ulusal kimliğin ve ülke bütünlüğünün korunamayacağı endişesi, AB' ye Türkiye'de karşı önemli bir direnç alanı oluşturmuştur. AB cephesinde "değişim ve yeniliğe" karşı olanlar gibi bazı çıkar grupları Türkiye'de de sosyo-ekonomik, kurumsal ve hukuki düzenlemelere karşı bu direnç noktalarını, ulusal duyarlılık tanımlaması içine yerleştirerek siyasi manevra alanları oluşturmak amacıyla güçlendirmişlerdir. Bu anlamda olması gereken direnç alanları ile "yapay" olanları karıştırılabilmektedir. AB uyum sürecinde Ulusal Plan çerçevesinde uygulamaya geçirilmek istenilen yasalar ve düzenlemeler, değişen ve gelişen Türkiye'nin ihtiyaçları olduğu için benimsenmekte ve hızlandırılmaya çalışılmaktadır. Bunun kamuoyuna yeterince aktarılamaması bu direnç alanlarının kuvvetlenmesine neden olmaktadır.

3. SONUÇ

AB Türkiye ilişkileri tarihsel olarak çok eskilere dayanmasına karşın, hızlanmaya ve özellikle tam üyelik müzakerelerinin bu kadar yaklaştığı tek dönem son iki üç yıllık döneme denk

gelmektedir. Her iki toplumunda öncelikleri ve hassasiyetleri olmasına karşın ortak Birlik tanımı içinde tartışmalar devam etmektedir. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusunda nedenleri farklı olsa da, hem AB hem de Türkiye de önemli siyasi ve ekonomik direnç alanları bulunmaktadır. Ancak her iki tarafın, tam üyelik sürecinin gerçekleşmesinin karşılıklı yükümlülüklerin yerine getirilmesini bağlı olduğunu unutmamalıdır.

Türkiye için AB gibi bir toplumsal dönüşüm projesinden, AB'nin taahhüt edipte yerine getirmediği mali yardımlara, AB ülkelerinin sorunlarımıza yeterince ilgi göstermemeleri gibi önyargılarına yenik düşmüş bir takım Türk karşıtı Avrupalı grupların kışkırtıcı tutumlarına bakarak vazgeçmek aşırı bir alınganlık ve çözümsüzlük yaratacaktır. Bu anlamda Türkiye'nin AB'ne tam üyelik sürecinde yeni bir ivme kazandırması, Birlik içindeki konumunu güçlendireceği gibi, AB'nin Türkiye'ye karşı yapması gereken taahhütleri konusunda da etkili bir baskı oluşturacaktır. Türk Parlamentosunun son dönem gösterdiği özverili çalışmanın, AB içindeki muhalif görüşlerin dikkatini çekmesi ve tam üyelik müzakerelerine bir an önce başlanması, yakalanan olumlu rüzgarın hızını daha da arttıracaktır. Ancak, Türkiye'nin elinden gelen çabalarının, AB tarafından net ve doğru görülerek, değerlendirilmesi her iki tarafın da bu süreçten ezilmeden ve bükülmeden çıkmasını sağlayacaktır.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir Avrupa kültürel zenginlik taşıması

yanında daha da büyüyen bir piyasanın yaratılmasına, ekonomik zenginliklerin daha verimli kullanılmasına ve toplumsal refahın artmasına yol açacaktır. Dünya sisteminin bu olumlu etkilerinin diğer ülkelere de taşınmasına katkıda bulunulacaktı. AB-Türkiye ilişkilerinin hassasiyeti her iki taraf açısından da net görülmektedir. Bunun tarafların menfaatine olan ve olmayan noktalarının oluşturulacak stratejilerle ortaya konulması gerekmektedir. Türk halkına durumun bütün yönleriyle açıklanması, toplumsal desteğin oluşturulması ve ülke menfaatlerinin güç birliği ile savunulmasına yol açacaktır.

AB'ne katılma müzakereleri genelde Türkiye açısından "çetin" geçer. Türkiye'nin boyutlarının ve sorunlarının büyüklüğü her iki taraf içinde sorun olmaya devam etmektedir. Gerçi Gümrük Birliği sayesinde önemli ölçüde uyum gerçekleştirmiş durumdayız. Buna rağmen, 31 başlık altında devam eden müzakerelere şimdiden hazırlıklar devam etmektedir. Bu konu sadece parlamentonun, ilgili bakanlıkların yada yasal kurumların tek başlarına çözebilecekleri bir konu olmamaktadır. Dolayısıyla tüm toplum kesimlerinin çabaları ve işbirliği bu alana yönelik organize edilmelidir.

Sonuç olarak, AB ile ortaklık ilişkimizin mevcut durumu dikkate alındığında, AB'nin önümüzdeki dönemde ülkemize yönelik olarak göstereceği kararlılık ve Topluluk içinde kaydedilecek gelişmeler ilişkilerimizin geleceği açısından belirleyici olacaktır.

KAYNAKÇA

- Bayar, A.H., (1998) "Avrupa Para Birliği'nin Önemi", İKV, Ocak-Nisan, Sayı:140, ss.32-33.
- Erbil, B., (1998) "Tek Para ve Ekonomik Parasal Birliğin Son Aşamasına Geçişin Muhtemel Etkileri," İKV, Ocak-Nisan, Sayı:140, ss.21-31.
- De Grauwe, P., (1994) *The Economics of Monetary Integration*, Oxford University Press, New York.
- Görüş, Türk Sanayicileri ve İşadamları Degisi Yayın Organı, OCAK 2003 Özel AB Sayısı
- Güncel Avrupa, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara. Çeşitli Sayıları
- Karluk, R., (1996) *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İstanbul.
- Taylor, C., (1995) *EMU 2000? Prospects for European Monetary Union*, Royal Institute of International Affairs, UK.
- Şahinöz, A.,(2003), "Türkiye- AB İlişkilerinde Direnç Alanları", AB' ye Giriş Sürecinde Balkanlarla İlişkiler ve Türkiye Ekonomisi, TEKV Yayın içinde ,s.52, Ankara
- <http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/UP.zip>
- <http://www.abgs.gov.tr/dokuman/ulusal-programmain.htm>
www.eu.org.
- <http://www.dtm.gov.tr/ab>